

ชื่อโบราณสถาน วัดควนท่าแร่

ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๙๙ ตอนที่ ๑๓๐ วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๒๕

สถานที่ตั้ง ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม

รายละเอียดโบราณสถาน ประวัติวัดไม่เป็นที่ทราบแน่ชัด สันนิษฐานจากโบราณวัตถุ โบราณสถาน ภายในบริเวณวัดแสดงว่า วัดควนท่าแร่เป็นวัดโบราณที่น่าจะมีอายุตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นอย่างน้อย ชื่อควนท่าแร่ คงมาจากชื่อภูเขาหินที่มีแร่ลูกรังหรือแร่เหล็ก มีคำกลอนหรือมุขปาฐะว่า “วัดควนท่าแร่ มีแม่สระใหญ่ พ่อหม้ายแลไป แม่หม้ายแลมา ใครรู้จักกา กว่าจะบอกให้”

หลักฐานทางโบราณคดี

๑. เจดีย์ มีทั้งหมด ๓ องค์ เรียงกันตามแนวทิศเหนือ - ใต้ เจดีย์องค์กลางมีขนาดใหญ่กว่า เจดีย์บริวารที่ขนาดข้างทิศเหนือและทิศใต้ (รูปที่ ๕๖ - ๕๗) ดังต่อไปนี้

- เจดีย์ด้านทิศเหนือ เป็นเจดีย์สี่เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสองตั้งแต่ส่วนฐานถึงองค์ระฆัง ฐานล่างสุดเป็นฐานเขียงสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาดประมาณ ๒.๑๐ x ๒.๑๐ เมตร ถัดขึ้นไปเป็นฐานบัวย่อมุมไม้สิบสอง ท้องไม้สูง กลางด้านทั้งสี่ของท้องไม้เจาะซุ้ม มีรูปช้างปูนโผล่เฉพาะส่วนหัวและขาหน้าประดับอยู่ในซุ้ม ถัดขึ้นไปเป็นฐานสิงห์ย่อมุมสิบสองทรงสูง รองรับบัวปากระฆัง และองค์ระฆังรูปสี่เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง ยอดทำเป็นบัวกลุ่มเถา ๓ ชั้น ส่วนบนคาดด้วยลูกแก้ว ก่อนถึงปลียอดซึ่งหักลงครึ่งหนึ่ง

- เจดีย์ประธาน (เจดีย์องค์กลาง) เป็นเจดีย์สี่เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสองขนาด ๓.๕๐ x ๓.๕๐ เมตร ประกอบด้วยฐานเขียง ๓ ชั้น รองรับฐานบัวลูกแก้วอกไก่ ๑ ชั้น และฐานปัทมอีก ๑ ชั้น สภาพหักพังตั้งแต่ส่วนบัวปากระฆัง ไม่ปรากฏตัวองค์ระฆังและเครื่องยอด

- เจดีย์ด้านทิศใต้ เป็นเจดีย์สี่เหลี่ยมจัตุรัสคล้ายกับเจดีย์องค์ด้านทิศเหนือทุกประการขนาด ๒.๑๐ x ๒.๑๐ เมตร ก่ออิฐถือปูนประดับด้วยปูนปั้นรูปช้างโผล่หัวและขาหน้าในซุ้ม องค์ประกอบและรูปแบบเจดีย์ เป็นศิลปกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ราวรัชกาลที่ ๑ - ๓ เจดีย์รูปแบบนี้พบในหลายพื้นที่ของภาคใต้ เช่น เจดีย์ที่เกาะมัดโปน อำเภอมือเมือง จังหวัดชุมพร เจดีย์วัดวังไทร อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น

๒. พระพุทธรูปและฐานพระพุทธรูป ฐานพระพุทธรูปลักษณะเป็นฐานชุกชีรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด ๔.๔๐ x ๒.๑๐ เมตร มีพระพุทธรูปอยู่บนฐาน ๖ องค์ (รูปที่ ๕๘) ด้านหน้า ๓ องค์ เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัย อาจจะทำขึ้นภายหลังพระพุทธรูปแถวหลัง ประกอบด้วยพระพุทธรูปแถวหน้า

- ด้านทิศเหนือ ฐานพระพุทธรูปเป็นฐานสิงห์ มีผ้าทิพย์ประดับข้างหน้า ที่ขึ้นบัวหงายปั้นเป็นลายกนก
- องค์กลาง ฐานพระพุทธรูปเป็นฐานสิงห์ บัวหงายทำเป็นรูปกลีบบัวซ้อนกัน
- ด้านทิศใต้ ฐานพระพุทธรูปเป็นฐานสิงห์ มีผ้าทิพย์ประดับข้างหน้า

พระพุทธรูปทั้งสามองค์ปั้นเลียนแบบพระประธานองค์ใหญ่ซึ่งอยู่ตรงกลางของแถวหลัง

พระพุทธรูปแถวหลัง

- ด้านทิศเหนือ เป็นพระพุทธรูปศิลาทรายแดง ขัดสมาธิราบ ปางมารวิชัย ประทับนั่งบนฐานสิงห์ ด้านหน้าประดับด้วยผ้าทิพย์

- องค์กลาง เป็นพระประธานทำจากศิลาทรายแดง ประทับนั่งขัดสมาธิราบบนฐานสิงห์ ปางมารวิชัย ลักษณะพระพุทธรูปเป็น ศิลปะท้องถิ่นสมัยอยุธยาตอนปลายถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น
- ด้านทิศใต้ ฐานพระพุทธรูปหักพังไป เหลือแต่พระพุทธรูปหินทราย ซึ่งส่วนบนหัก
- ๓. ฐานใบเสมา มีทั้งหมด ๗ ฐาน เป็นฐานก่ออิฐถือปูนสี่เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง ประกอบด้วยฐานเชิง ๑ ชั้น ฐานสิงห์ ๑ ชั้น เหนือฐานสิงห์เห็นใบเสมาคู่ ปัจจุบันเหลืออยู่ ๙ ใบ ส่วนตัวพระอุโบสถได้บูรณะเป็นของทำขึ้นใหม่ไปแล้วเจดีย์วัดควนท่าแร่มีเค้าการคลี่คลาย มาจากเจดีย์สมัยอยุธยาตอนปลายที่วัดเขาพระอานนท์ โดยปรับโครงสร้างให้ชะลูดขึ้น เรือนธาตุที่เดิมเคยมีห้องคูหา ปรับสภาพเป็นซุ้มจรนามีช้างปูนปั้นครึ่งตัวอยู่ภายใน กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๙๙ ตอนที่ ๑๓๐ วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๒๕ เนื้อที่ ๑ ไร่ ๒ งาน ๘๐ ตารางวา

